

Euskadi, terra seductora

ANTONI SEGURA

El títol d'aquest article és una doble apropiació, la del títol d'un article de Manuel Carrasco i Formiguera de 1937, que fou incorporat al sumari que conclouria amb la seva condemna a mort, i el d'un article d'Ernest Lluch (*La Vanguardia*, 15 de febrer de 2002), en què rememorava l'escrit del dirigent d'Unió Democràtica de Catalunya. Així, doncs, el captivament que provoca Euskadi des de Catalunya estant ve de lluny. Això no obstant, la realitat política basca actual, com ja hem apuntat altres vegades, deriva de dos fets fonamentals històricament recents: la no-resolució durant la transició de l'organització territorial de l'estat i la pervivència d'una vella herència del franquisme, el terrorisme d'ETA.

Pel que fa a l'organització territorial de l'estat, l'estat de les autonomies no ha satisfet plenament les aspiracions d'autogovern d'Euskadi i Catalunya i, un quart de segle més tard, la reforma estatutària continua essent el principal repte polític de l'actual legislatura. En el cas d'Euskadi, el punt de fricció precedeix a l'Estatut de Gernika, perquè la pulsio entre autonomisme (foralisme) i independència que cohabitava en el PNB, representant del nacionalisme basc històric i força política hegemònica des de les primeres eleccions, es va veure decebuda doblement en la redacció de la Constitució, de la qual quedaren exclosos els nacionalistes bascos. A pesar de l'al·lusió en el text constitucional "als drets històrics" i a la derogació de les lleis de 25 d'octubre de 1839 i de 21 de juliol de 1876 (Disposició addicional primera i Disposició derogatòria 2 de la Constitució), que abolien definitivament els furs, el PNB considerà que no es reconeixia ni la reintegració foral plena ni la sobirania del poble basc, perquè la sobirania només residia en el poble espanyol (títol preliminar, article 1.2 de la Constitució). En conseqüència, el PNB i ESEI (Euskadiko Socialistak Elkartzeko Indarra -Força per a la Unitat dels Socialistes Bascos-) cridaren a l'abstenció en el referèndum constitucional, mentre que l'esquerra abertzale es pronunciava pel no. La forta abstenció (56,2% a Gui-

"La terra seductora que continua essent Euskadi viu uns moments decisius en què tothom sembla apostar per la desaparició d'ETA, per la renovació i readaptació dels discursos polítics a les noves circumstàncies"

púscoa, 55,3% a Biscaia, 48,8% a Àlaba i 32,9% a Navarra, la mitjana espanyola fou del 32,8%) ha donat origen a una viva polèmica, perquè el nacionalisme basc considera que la majoria dels bascos no aprovaren la Constitució (gairebé el 90% dels que van votar ho va fer, però, afirmativament). Tanmateix, un any més tard, el 25 d'octubre de 1979, se celebrava el referèndum de l'Estatut d'Autonomia de Gernika, que tenia el suport d'un ampli ventall parlamentari (PNB, PSOE, UCD, EE, AP i PCE) i el rebuig de l'esquerra abertzale i de l'extrema esquerra. La participació fou del 58,8% i en totes les províncies de la Comunitat Autònoma Basca se superà llargament més de la meitat dels vots afirmatius exigits per a l'aprovació de l'Estatut. En conjunt, l'Estatut de Gernika va tenir el suport del 90,3% dels votants en el conjunt del País Basc. És per això que PSE i PP consideren que la Constitució quedà ratificada indirectament en aprovar la majoria dels bascos l'Estatut de Gernika que emana de l'aplicació de la Constitució. Però l'aprovació de la LOAPA (1982) paralizà la cessió de transferències i el debat retornà a la situació en què es trobava abans de l'aprovació de l'Estatut.

Pel que fa a la violència d'ETA, cal assenyalar que ha contaminat tot el discurs polític basc des dels inicis de la transi-

ció, quan les seves accions criminals assoliren la màxima intensitat. Però res va legitimar més ETA que l'actuació dels GAL sorgits de la profunditat de les clavegueres de l'estat. La pervivència de la violència d'ETA i la forma de posar-li fi han dividit radicalment els partits democràtics i, en certs aspectes, la mateixa societat basca. D'una banda, hi ha els que creuen que darrere de qualsevol manifestació de violència amb un suport social relativament ampli hi ha sempre un substrat polític i que, per tant, només es pot eradicar la violència si s'encara la qüestió política pendent. De l'altra, els que creuen que la violència només té una solució policíaca i judicial i que acatar la Constitució i l'Estatut de Gernika resulta imprescindible per resoldre el conflicte. En coherència amb aquests postulats se situen el pacte antiterrorista, la llei de partits i la il·legalització de Batasuna. El procés de divisió es va veure alimentat, en els darrers anys, per la política frontista i la criminalització del nacionalisme democràtic basc impulsada pel PP, que trobà ressò i complicitat en determinats sectors del PSE. No hi podia haver victòria més gran per a l'estratègia dels violents que la divisió entre constitucionalistes (nacionalistes espanyols) i nacionalistes democràtics bascos, tot i que, enfront de la violència, l'única divisió possible hauria d'haver estat entre demòcrates i no demòcrates. El Pacte de Lizarra, la treva d'ETA i la seva ruptura amb un nou reguitzell d'atemptats a partir de gener de 2000 accentuaren la divisió dels demòcrates i forçaren eleccions anticipades.

La campanya electoral de 2001 es presentà com un plebiscit entre nacionalistes i constitucionalistes, amb el PSE de la mà del PP. Els resultats revalidaren una majoria relativa de PNB-EA, ampliada amb el pacte de govern amb EB-IU. El lehendakari Ibarretxe endegà un procés de reforma de l'Estatut que culminà, el passat 30 de desembre i gràcies a una maniobra de darrera hora de Sozialista Abertzaleak (SA), en l'aprovació pel Parlament basc de la "Proposta de Reforma de Estatuto Político de la Comunidad de Euskadi" i en el seu

El lehendakari, Juan José Ibarretxe, es presenta a les properes eleccions al Parlament basc, el 17 d'abril, amb el pla per a un nou Estatut polític per a Euskadi com a principal aposta de futur.

rebuig pel Parlament espanyol un mes després.

Les properes eleccions del 17 d'abril es presenten plenes d'incerteses. En primer lloc, hi ha l'aposta del lehendakari per continuar amb el govern tripartit, que podria passar a ser quadripartit amb la incorporació d'Aralar. En segon lloc, hi ha sectors del PNB que voldrien reeditar l'experiència d'un govern de coalició amb el PSE. En tercer lloc, hi ha sectors del PSE que, si ETA abandona les armes, creuen que és possible trobar punts de contacte amb l'esquerra abertzale i proposar a mitjà termini una alternativa a l'hegemonia del PNB-EA. Sobre l'orientació decididament basquista de certs sectors del PSE resulta convenient la lectura del llibre de Gemma Zabaleta i Denis Itxaso, *Con mano izquierda* (Irún, Alberdania, 2002). En quart lloc, gairebé tothom apunta que Batasuna no estarà present en el pròxim Parlament, tot i que no pot descartar-se encara que intenti presentar-se amb "l'listes blanques", la qual cosa afectaria notablement els pronòstics sobre una majoria absoluta dels tres partits de l'actual Govern basc. En cinquè lloc,

resta la incertesa de les possibles negociacions del Govern amb ETA, que els darrers intents d'atemptats avortats semblen desmentir. En tot cas, el més significatiu és que en aquestes possibles negociacions ja no passen per les forces polítiques basques, ni tan sols pel PSE, sinó pels cercles més pròxims al president del Govern Rodríguez Zapatero. En sisè lloc, hi ha el convenciment que, sigui quin sigui el resultat electoral, no es podrà imposar el denominat pla Ibarretxe, sinó que caldrà cercar un consens polític, basat en un mínim comú denominador entre les propostes del PNB i del PSE. Per últim, determinats sectors del nacionalisme –i no precisament els de la Plataforma Aldaketa (Canvi)– estan convençuts de la necessitat d'articular un discurs que es basi menys en les essències i les referències històriques i molt més en els drets dels ciutadans i, sobretot, en els nous reptes de la globalització que ha començat a qüestionar el model de creixement i de benestar de l'economia basca. Les reflexions d'Ander Gurrutxaga (*La mirada difusa*, Irún, Alberdania, 2002) aporten una bona pista per

esbrinar sobre quines bases podria articular-se un nou discurs nacionalista pel segle XXI.

En definitiva, la terra seductora que continua essent Euskadi viu, probablement, uns moments decisius en què tothom sembla apostar per la desaparició d'ETA, per la renovació i readaptació dels discursos polítics a les noves circumstàncies, per la necessitat d'un diàleg fluid entre totes les forces democràtiques (exceptuant el PP, que no dóna signes visibles de cap mena de variació en els seus plantejaments) per reconduir la situació a través d'un ampli consens i per la certesa que la no-presència de Batasuna en el Parlament que surti de les eleccions del 17 d'abril no és desitjable, però, si es produeix, tampoc comportarà cap daltabaix atesa la progressiva pèrdua de capacitat mobilitzadora d'aquest sector de l'esquerra abertzale i la necessitat de mantenir una estabilitat social que no comprometi els nivells de benestar econòmic assolits fins ara.

Antoni Segura és
catedràtic d'Història Contemporània
a la Universitat de Barcelona